

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

APKLAUSA „ŽINIOS APIE TUBERKULIOZĘ“

Parengė: Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro specialistai

Naujoji Akmenė,

2018

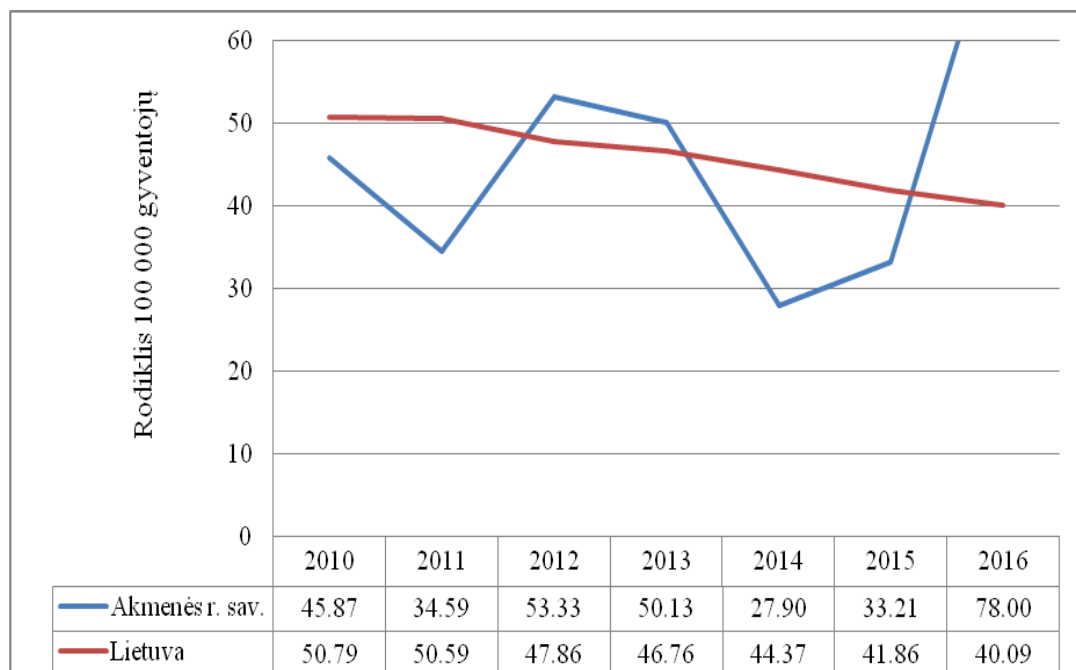
IVADAS

Tuberkuliozė (TB) – užkrečiamoji liga, kurią sukelia bakterija *Mycobacterium tuberculosis*. TB bakterijos dažniausiai puola plaučius, bet jos gali pažeisti bet kurią kūno dalį, pavyzdžiui, inkstus, stuburo ar galvos smegenis. Negydoma tinkamai tuberkuliozė gali būti mirtina.

Lietuvoje visoms savivaldybėms sergamumas tuberkulioze yra aktuali problema, kadangi visose savivaldybėse (išskyrus Birštono ir Neringos sav.) 2016 m. buvo registruojami nauji šios ligos atvejai.

Iš viso Lietuvoje 2016 m. užregistruotas 1 150 naujų tuberkuliozės atvejų (40,1/100 000 gyv.), o Akmenės rajono savivaldybėje – 16 atvejų (78,0/100 000 gyv.).

Sergamumo tuberkulioze rodiklis rajone nuo 2014 m. pradėjo sparčiai augti ir 2016 metais Lietuvos vidurkį viršijo 1,95 kartų (78,0 atv./100 tūkst. gyv.) (1 pav.).

1 pav. Sergamumas tuberkulioze 100 000 gyv. Akmenės rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 2010–2016 metais

Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras – visuomenės sveikatos priežiūros įstaiga, vykdanči Akmenės savivaldybės teritorijoje Lietuvos Respublikos įstatymais ir teisės aktais reglamentuotą visuomenės sveikatos priežiūrą. Vienas iš pagrindinių Biuro tikslų yra rūpintis Akmenės rajono savivaldybės gyventojų sveikata ir mažinti sergamumą. Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro specialistai 2018 metų kovo 21 dieną organizavo paskaitą Tarptautinei tuberkuliozės dienai (kovo 24 d.) paminėti. Ši paskaita skirta tikslinei grupei –

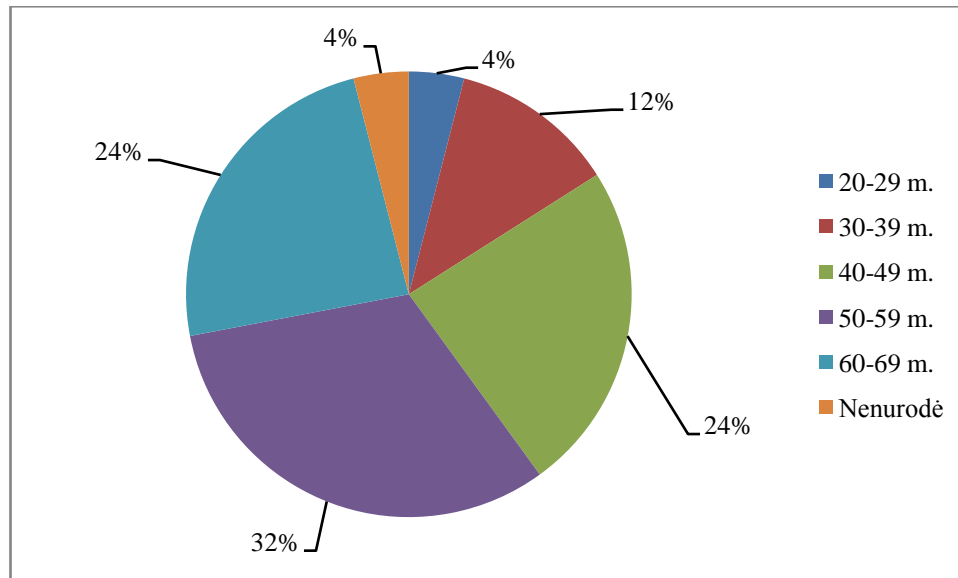
Akmenės rajono savivaldybės ugdymo įstaigų maitinimo organizavime dirbantiems asmenims, kadangi nuo 2014 metų Lietuvoje sparčiai didėjo susirgusių tuberkulioze vaikų skaičius (Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro duomenimis).

Paskaitoje dalyvavusiems asmenims pateiktos anketos, kurių tikslas – sužinoti kokios yra Akmenės rajono savivaldybės ugdymo įstaigų maisto ruošimo skyriuose dirbančių asmenų žinios apie tuberkuliozę. Anketoje pateikta penkiolika klausimų.

Apklausa atlikta 2018 metų kovo mėnesį. Anketos pateiktos 25 darbuotojoms, kurios dalyvavo mokymuose.

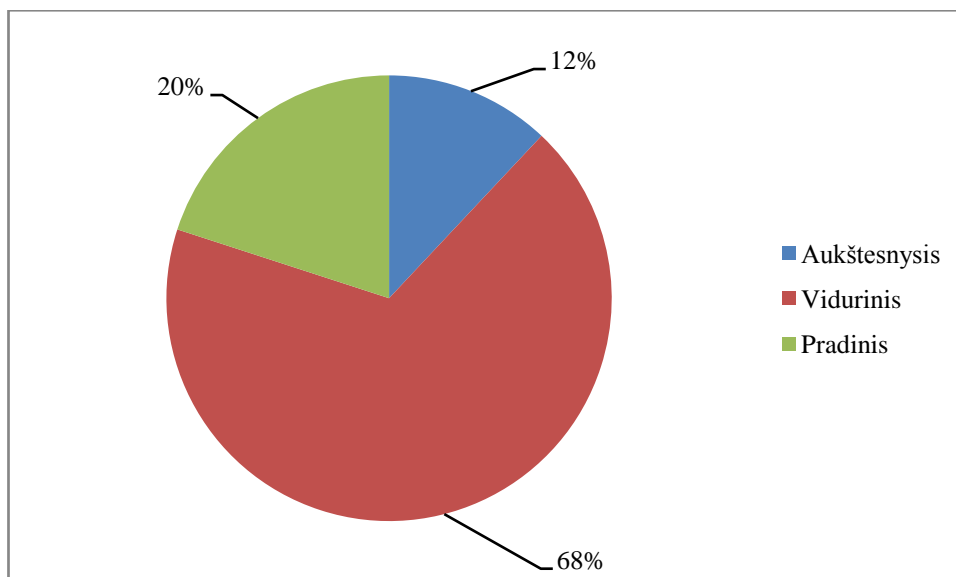
1. APKLAUSOS REZULTATAI

Bendras tyrime dalyvavusių respondentų skaičius yra 25 asmenys, jų lytis moteriška. Jauniausiam tyrimo dalyviui – 29 m., vyriausiam – 64 m. Amžiaus vidurkis – 50 m. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių pateikiamas 2 paveiksle.

2 pav. Apklausoje dalyvavusių asmenų pasiskirstymas pagal amžių, procentais

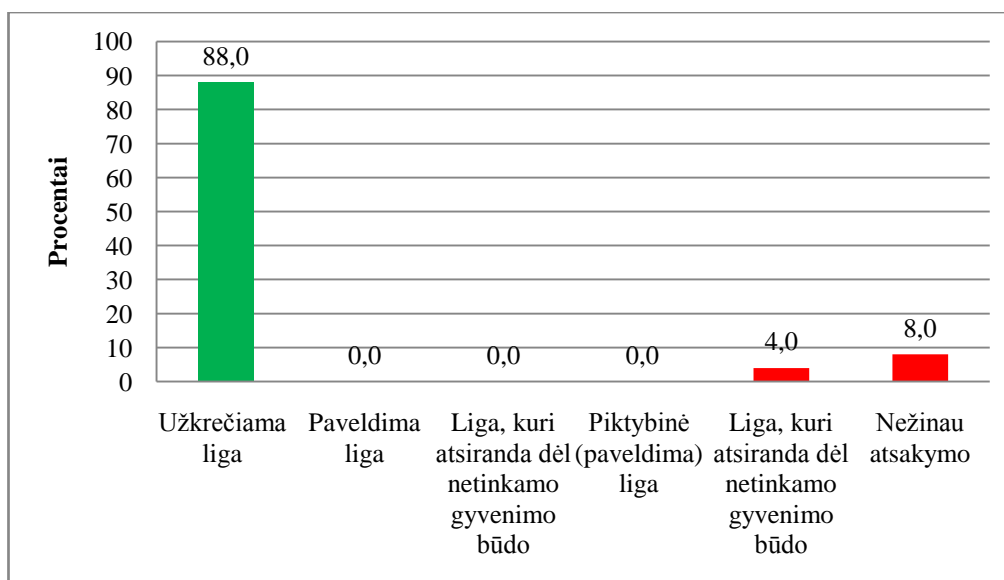
Atlikus Akmenės rajono savivaldybės ugdymo įstaigų maisto ruošimo darbuotojų pasiskirstymo pagal išsilavinimą analizę, paaiškėjo, kad aukštesnį išsilavinimą turi 3 (12,0 proc.) asmenys, vidurinį – 17 (68,0 proc.), o pradinį – 5 (20,0 proc.) asmenys. Duomenys pateikti 3 paveiksle.

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą, procentais

Tuberkuliozė – viena iš grėsmingiausių, plačiai pasaulyje paplitusių infekcinių ligų. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, Europos regione TB išlieka pagrindiniu visuomenės sveikatos iššūkiu. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro duomenimis, Lietuva pagal sergamumo tuberkulioze rodiklius patenka į rizikingiausių Europos valstybių sąrašą.

Respondentų buvo klausiama, kokia liga anot jų, yra tuberkuliozė. 88,0 proc. žino, kad tai užkrečiama liga, 4,0 proc. galvoja, kad tai liga, kuri atsiranda dėl netinkamo gyvenimo būdo, 8,0 proc. – nežino atsakymo (4 pav.).

4 pav. Respondentų nuomonė, kas yra tuberkuliozė, procentais

Plaučių ar gerklų tuberkuliozė gali būti užkrečiama – bakterijos gali plisti kitiems žmonėms.

Tuberkuliozės plitimo kelias:

1. Tuberkuliozė plinta oru iš vieno asmens kitam.
2. Bakterijos patenka į orą, kai plaučių ar gerklų tuberkulioze sergantis asmuo kosėja, čiaudi, kalba, dainuoja.
3. Šalia esantys žmonės gali įkvėpti šių bakterijų ir užsikrėsti.
4. Žmogui įkvėpus tuberkuliozės bakterijų, jos nusėda plaučiuose ir pradeda daugintis.
5. Iš plaučių per kraują jos gali patekti į kitus organus, pavyzdžiui, inkstus, stuburo ir galvos smegenis.

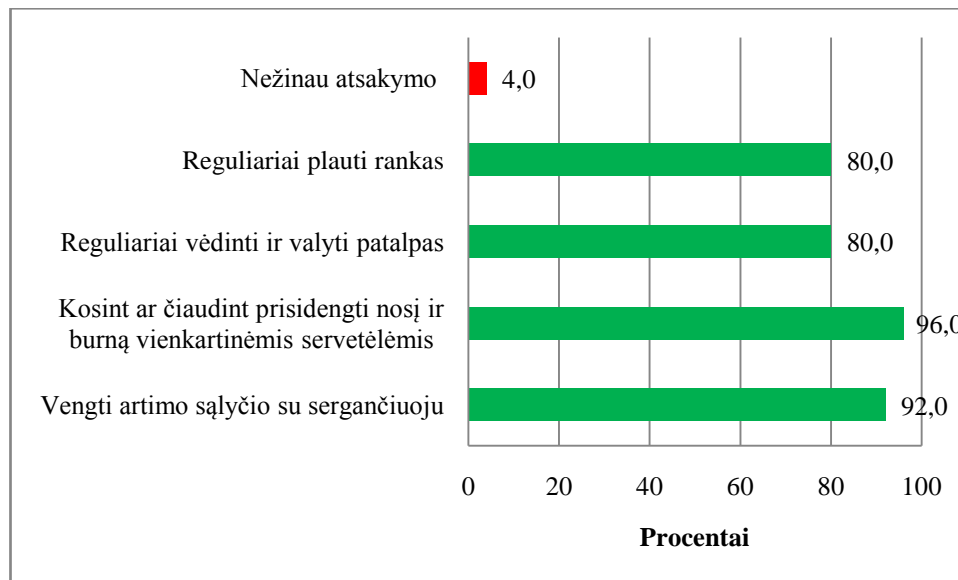
Tyrimo metu buvo prašoma respondenčių nurodyti šį tuberkuliozės plitimo kelią iš eilės. 24 (96,0 proc.) respondenčių jį nurodė teisingai, vieno atsakymo (4,0 proc.) seka pateikta neteisingai.

Daugumos žmonių, kurie įkvepia tuberkuliozės bakterijų ir užsikrečia, organizmas pajėgia kovoti su bakterijomis ir sustabdyti jų dauginimąsi. Bakterijos tampa neaktyvios, bet lieka gyventi organizme ir gali vėl suaktyvėti vėliau.

Sumažinti užsikrėtimo riziką tuberkuliozę galima:

- Vengiant artimo sąlyčio su sergančiuoju;
- Laikantis kosėjimo ir čiaudėjimo etiketo – kosint ar čiaudint prisidengti nosį ir burną vienkartinėmis servetėlėmis, o panaudotas servetėles išmesti į šiukšliadėžę;
- Reguliariai vėdinant ir valant patalpas;
- Reguliariai plaunant rankas.

Džiugu, kad 80,0 proc. apklaustųjų nurodė visas galimas priemones, kurias naudojant galėtų išvengti užsikrėtimo tuberkulioze (5 pav.).

5 pav. Respondentų nuomonė, kaip galima sumažinti užsikrėtimo riziką tuberkulioze, procentais

Tuberkuliozės bakterijas įkvėpęs žmogus turi užsikrėsti, bakterijos turi pradėti daugintis jo organizme ir sukelti tuberkuliozę, ir tik tada jis gali tapti bakterijų platintoju.

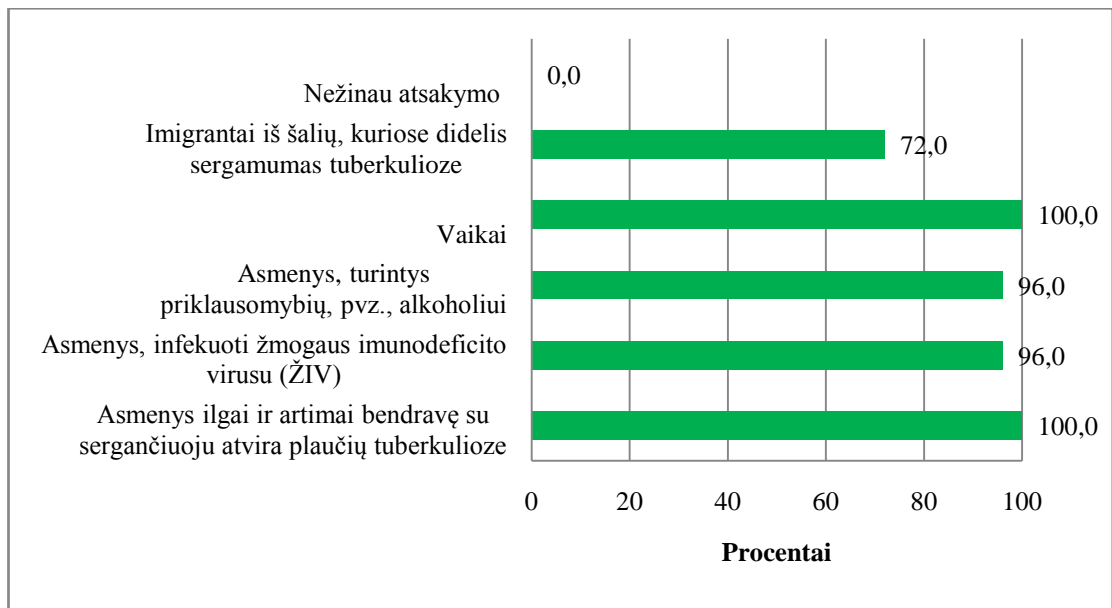
Kai kurie žmonės suserga tuberkulioze netrukus po užsikrėtimo (per kelias savaites) jų imuninei sistemai dar nepradėjus kovoti su tuberkuliozės bakterijomis. Kiti – po keleto metų, imuninei sistemai nusilpus dėl kokių nors kitų priežasčių. Dauguma tuberkuliozės bakterijomis užsikrėtusių žmonių tuberkulioze nesuserga, kadangi užsikrėtusių žmonių organizmas sugeba kovoti su bakterijomis ir neleidžia joms augti. Bakterijos tampa neaktyvios, bet jos išlieka gyvos organizme ir gali suaktyvėti vėliau.

Didžiausią riziką užsikrėsti tuberkulioze turi:

- Asmenys, turėję artimą sąlytį (ilgai ir artimai bendravę) su sergančiuoju atvira plaučių TB;
- Asmenys, infekuoti žmogaus imunodeficito virusu (ŽIV);
- Asmenys, turintys priklausomybių, pvz., alkoholiui;
- Vaikai;
- Imigrantai iš šalių, kuriose didelis sergamumas TB.

Užsikrėtimo rizika priklauso nuo ligonio, su kuriuo buvo bendrauta, klinikinės būklės, nuo sąlygų ir aplinkybių, kuriose teko ilgai bendrauti.

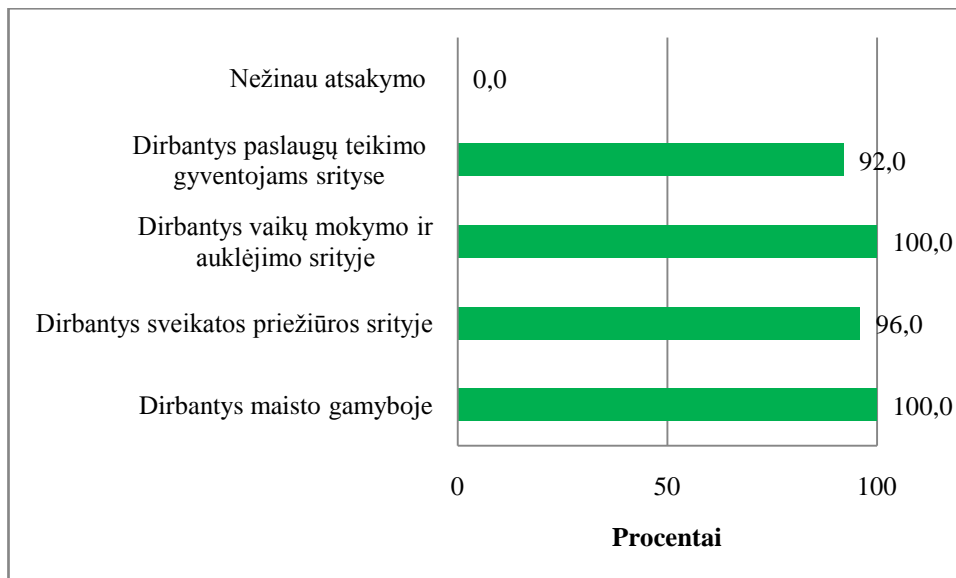
Visi respondentai paminėjo mažiausiai po vieną teisingą atsakymą, kuriame nurodytos sąlygomis, dėl kurių padidėja galimybė užsikrėsti tuberkulioze (6 pav.).

6 pav. Apklaustųjų nuomonė, kokie asmenys turi didžiausią riziką susirgti tuberkulioze, procentais

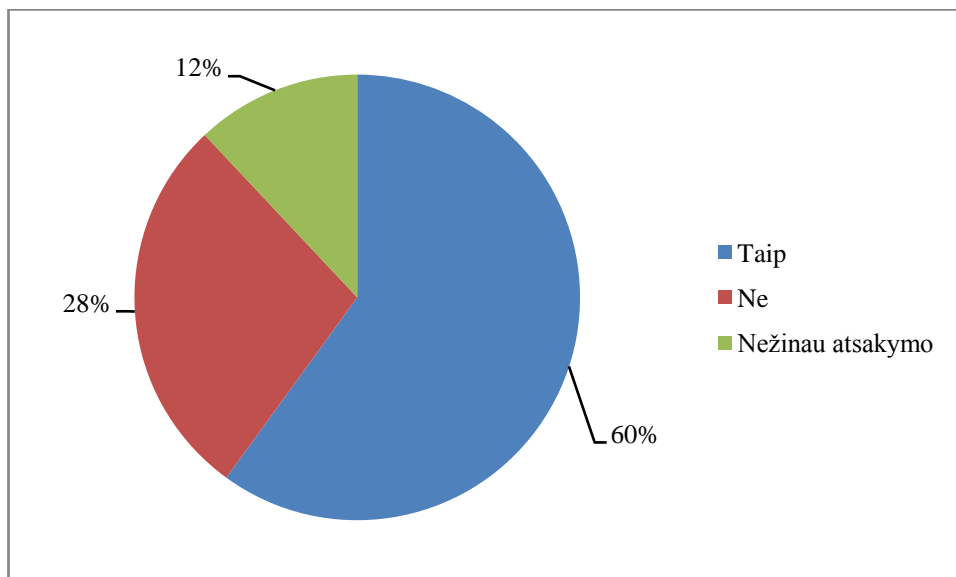
Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka darbuotojams, dirbantiems maisto gamyboje, sveikatos priežiūros srityje, vaikų mokymo ir auklėjimo srityje, paslaugų teikimo gyventojams srityse ir kitose veiklos srityse, būtinas profilaktinis patikrinimas dėl tuberkuliozės prieš pradėdant dirbti ir kasmet dirbant.

Visi respondentai žino, kad tikrintis dėl tuberkuliozės privalo asmenys, kurie dirba maisto gamyboje bei vaikų mokymo ir auklėjimo srityse, 96,0 proc. apklaustųjų nurodė, jog dėl tuberkuliozės turi tikrintis dirbantys sveikatos priežiūros srityje, o 92,0 proc. – paslaugų teikimo gyventojams srityje (7 pav.).

7 pav. Respondentų nuomonė, kurie asmenys turi tikrintis dėl sergamumo tuberkulioze, procentais

Tuberkuliozė išgydoma, jei sergantis šia liga asmuo kreipiasi medicininės pagalbos ir vartoja visus gydytojo paskirtus vaistus visą nustatytą laiką. 60,0 proc. apklaustųjų teisingai mano, jog tuberkuliozė yra išgydoma (8 pav.).

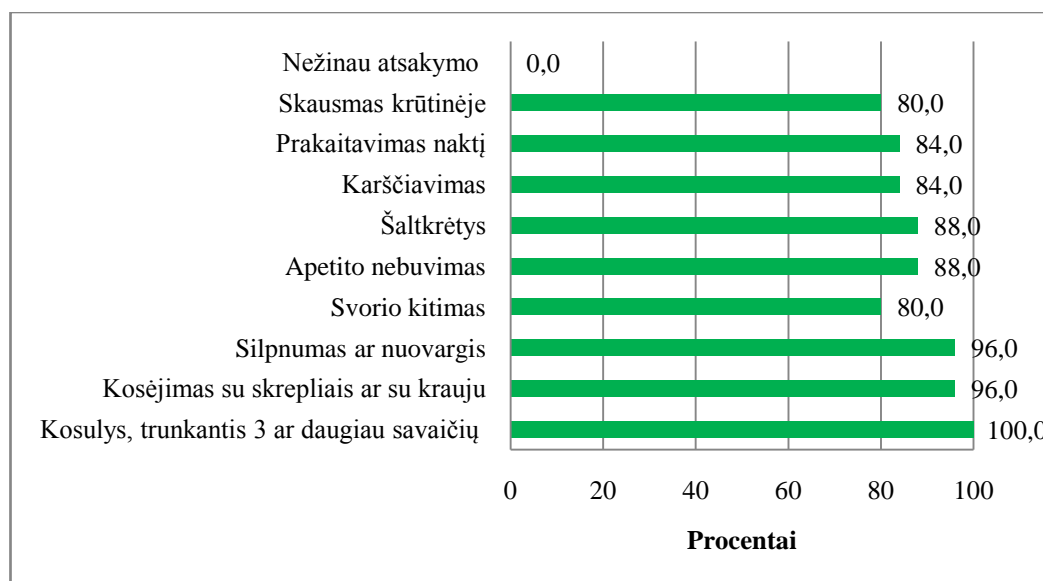
8 pav. Respondentų nuomonė, ar tuberkuliozė išgydoma, procentais

Plaučių tuberkuliozės simptomai yra:

- Kosulys, trunkantis 3 ar daugiau savaičių,
- Kosėjimas su skrepliais ar su krauju,
- Silpnumas ar nuovargis,

- Svorio kitimas,
- Apetito nebuvimas,
- Šaltkrėtys,
- Karščiavimas,
- Prakaitavimas naktį,
- Skausmas krūtinėje.

Apklauskos duomenys parodė, jog 80,0 proc. apklaustųjų darbuotojų mano, kad visi išvardinti variantai yra plaučių tuberkuliozės simptomai (9 pav.).

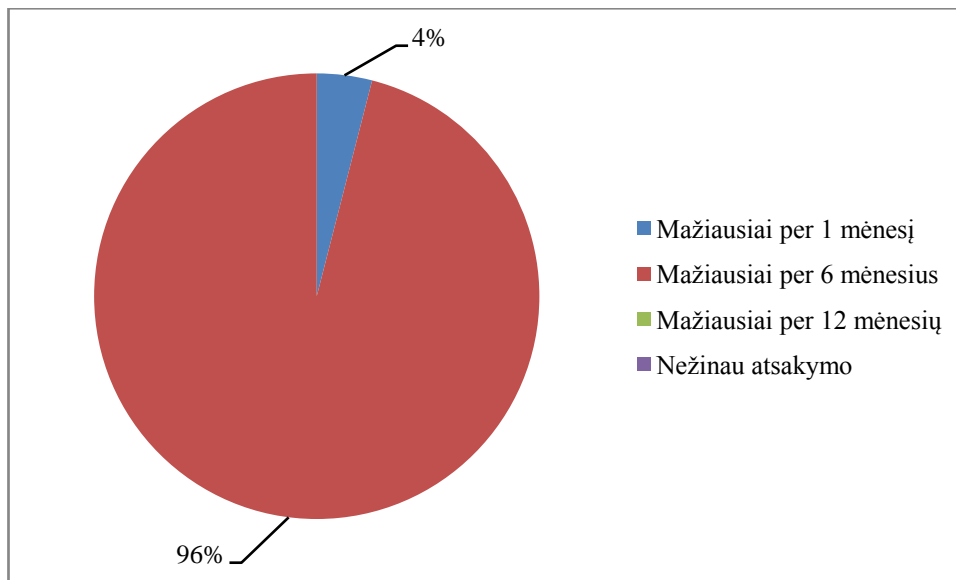

9 pav. Apklaustųjų nuomonė, kokie yra plaučių tuberkuliozės simptomai, procentais

TB bakterijos organizme žūva labai lėtai. Tam, kad vaistai sunaikintų visas tuberkuliozės bakterijas, prireikia mažiausiai 6 mėnesių. Pradėjus gydymą, geriau pasijuntama jau po kelių savaičių, tačiau tuberkuliozės bakterijos organizme tebėra gyvos. Būtina ir toliau vartoti vaistus tol, kol žus visos tuberkuliozės bakterijos, nors jaučiamasi geriau ir tuberkuliozės simptomai nyksta.

Jei toliau nevartojami paskirti vaistai ar vartojami nereguliariai, asmeniui gali grėsti rimtas pavojus. Tuberkuliozės bakterijos prisitaiko ir tampa atsparios skiriamiems vaistams, toliau auga ir liga ilgiau nesitraukia. Jei senieji vaistai tampa neveiksmingi, tam, kad būtų sunaikintos visos bakterijos, asmeniui reiks naujų. Naujus vaistus tenka vartoti ilgiau ir jie paprastai sukelia sunkesnę šalutinį poveikį.

96,0 proc. apklaustųjų nurodė teisingą laiko tarpą per kurį žūva tuberkuliozės bakterijos (10 pav.).

10 pav. Respondentų nuomonė, per kiek laiko vartojant vaistus organizme žūva tuberkuliozės bakterijos, procentais

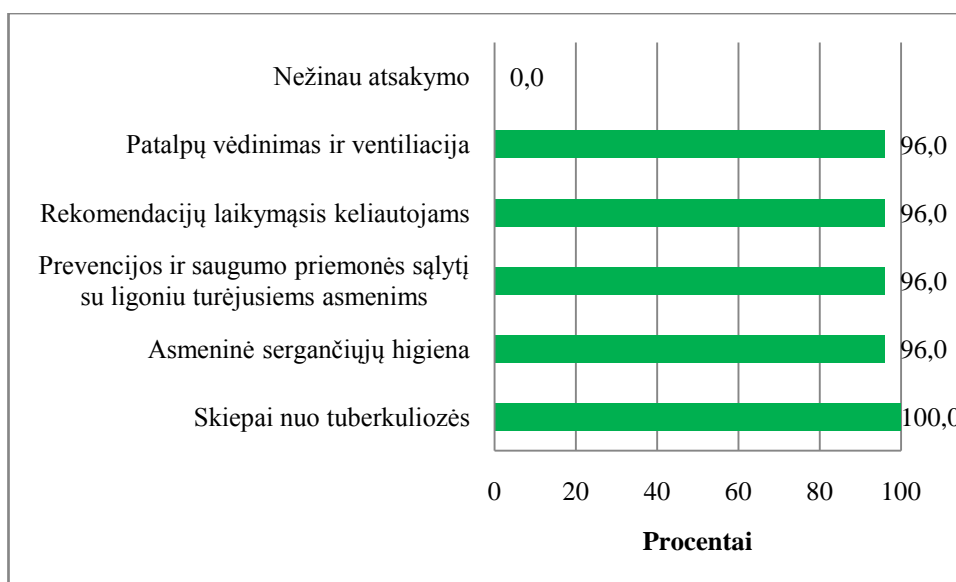
Tuberkuliozės profilaktinės priemonės:

- Skiepai nuo tuberkuliozės. Tuberkuliozės infekcija ypač grėsminga naujagimiams ir kūdikiams bei vaikams iki 5 metų dėl pilnai nesusiformavusio imuniteto. Lietuvoje nuo tuberkuliozės skiepijami naujagimiai 2-3 dieną po gimimo.
 - 100,0 % apklaustųjų moterų žino, kad naujagimiai skiepijami 2-3 dienos po gimimo.
 - Asmeninė sergančiųjų higiena. TB platinimo tikimybė sumažėja, jeigu atvira plaučių tuberkulioze sergantis ligonis dėvi medicininę kaukę, kosėdamas vienkartinę nosinaite prisidengia burną, nosį, nespjaudo ant grindų, dažnai plauna rankas ar naudoja rankų antiseptiką. Kaukės sulaiko sergančiųjų iškvėpiamame ore esančius tuberkuliozės sukėlėjus.
 - Prevencijos ir saugumo priemonės sąlytį su ligoniu turėjusiems asmenims. Asmenims rekomenduojama vengti ilgalaikio buvimo su sergančiuoju uždaroje patalpoje (kambaryje, kabinete, klasėje ar pan.); naudoti kvėpavimo takus apsaugančias medicinines kaukes; reguliariai ir kuo dažniau vėdinti visas patalpas užtikrinant veiksmingą oro ventiliaciją, naudoti ventiliatorius; kruopščiai valyti aplinkos paviršius; nesinaudoti ligonio daiktais; kruopščiai plauti rankas; atidžiai stebėti savo ir sąlytį turėjusių vaikų sveikatos būklę.
 - Rekomendacijų laikymasis keliautojams. Rekomenduojama laikytis asmens higienos bei vartoti saugų maistą; vengti būti uždaroje patalpoje su sergančiais ar galimai sergančiais TB asmenimis (kosinčiais ir skrepliuojančiais) arba dėvėti kvėpavimo takus apsaugančias medicinines kaukes; po kelionės profilaktiškai patikrinti sveikatą; pasireiškus bet kokiems ligos simptomams ar negalavimams neatidėliotinai kreiptis į gydytoją, informuoti jį apie kelionę ir griežtai vykdyti

gydytojo nurodymus; silpno imuniteto asmenims, kūdikiams ir kitiems rizikos grupėms priklausantiems asmenims vengti keliauti į endeminius TB atžvilgiu regionus.

- Patalpų vėdinimas ir ventiliacija. Patalpų ventiliacijos tikslas – užtikrinti oro apykaitą bei kontroliuoti oro srovės kryptį, siekiant sumažinti susidūrimo su TB užkratu riziką žmonių susibūrimo vietose.

96,0 proc. apklaustųjų žinojo visas profilaktines priemones nuo tuberkuliozės (11 pav.).

11 pav. Respondentų nuomonė, kokios yra tuberkuliozės profilaktinės priemonės, procentais

Tuberkuliozės ligotumo rodikliai Akmenės rajono savivaldybėje nuo 2012 m. vis didėja. 2016 metais sergančiųjų plaučių tuberkulioze registruota 40 atvejų.

Vertinant pagal lytį, sirgo 30 vyrų ir 10 moterų. Daugiausiai sergančiųjų pateko į 45-64 metų amžiaus grupę – 15 asmenų, 18-44 metų amžiaus sergančiųjų – 13, vyresnių kaip 65 metų amžiaus – 11 bei 1 vaikas 0-17 metų amžiaus.

Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad 80,0 proc. apklaustųjų teisingai atsakė, jog nuo 2012 metų tuberkuliozės ligotumas Akmenės rajono savivaldybėje vis didėja, likę 20,0 proc. nurodė, kad atsakymo nežino.

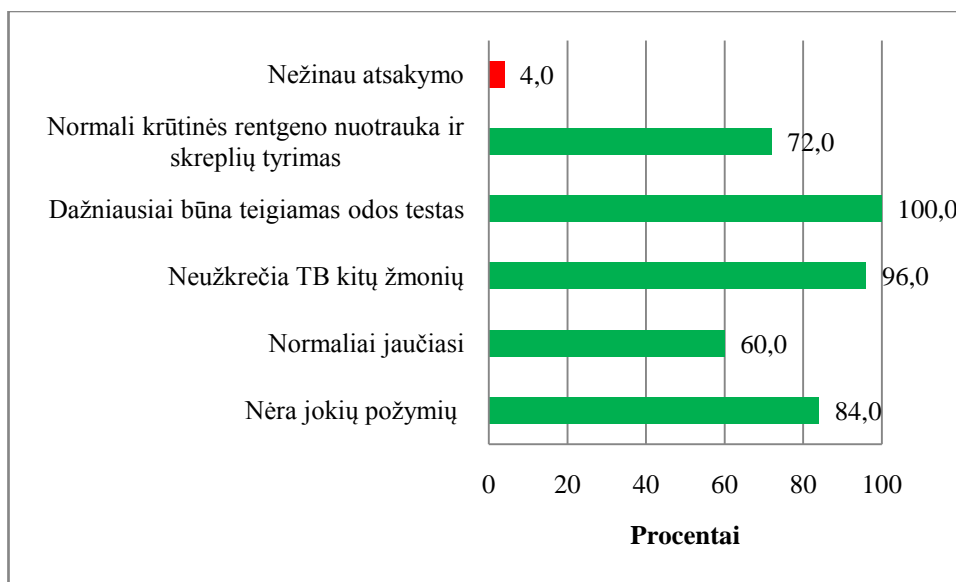
Ne visi užsikrėtę tuberkuliozės bakterijomis suserga šia liga. Tuberkulioze užsikrėtę, bet šia liga nesergantys, žmonės nieko nejunta ir gali niekada nesusergti. Infekuoti tuberkuliozės bakterijomis asmenys gali jausti neaukštą temperatūrą, bendrą silpnumą, tačiau jiems nerandama lokalių tuberkuliozės pažeidimų ir jie neplatina tuberkuliozės bakterijų.

Užsikrėtęs, bet nesergantis tuberkulioze asmuo:

- Nėra jokių požymių

- Normaliai jaučiasi
- Neužkrečia TB kitų žmonių
- Dažniausiai būna teigiamas odos testas
- Normali krūtinės rentgeno nuotrauka ir skreplių tyrimas.

Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad 60,0 proc. apklaustųjų žino, kokie yra užsikrėtusių, tačiau nesergančių tuberkulioze požymiai (12 pav.).

12 pav. Respondentų nuomonė, kokie yra užsikrėtusio tuberkulioze, bet nesergančio asmens požymiai, procentais.

2. APIBENDRINIMAS

2016 metų Akmenės rajono savivaldybės rodiklis „Sergamumas tuberkulioze“ lyginant su Lietuvos vidurkiu pateko į raudonos spalvos zoną, kuri parodo prasčiausią situaciją kitų savivaldybių atžvilgiu.

Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras išskėlė tikslą – sužinoti kokios yra Akmenės rajono savivaldybės ugdymo įstaigų maisto ruošimo skyriuose dirbančių asmenų žinios apie tuberkuliozę.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog Akmenės rajono savivaldybės ugdymo įstaigų maisto ruošimo skyriuose dirbančių asmenų žinios apie tuberkuliozę yra pakankamos:

- 88,0 proc. žino, kad tuberkuliozė yra užkrečiamoji liga;
- 24 (96,0 proc.) respondentės tuberkuliozės plitimo kelią nurodė tokia seka – tuberkuliozė plinta oru iš vieno asmens kitam; bakterijos patenka į orą, kai plaučių ar gerklų tuberkulioze sergantis asmuo kosėja, čiaudi, kalba, dainuoja; šalia esantys žmonės gali įkvėpti šių bakterijų ir užsikrėsti; žmogui įkvėpus tuberkuliozės bakterijų, jos nusėda plaučiuose ir pradeda daugintis; iš plaučių per kraują jos gali patekti į kitus organus.
 - 80,0 proc. dalyvavusių asmenų apklausoje nurodė tokias galimas priemones, kurias naudojant galėtų išvengti užsikrėtimo tuberkulioze, tai vengti artimo sąlyčio su sergančiuoju; laikytis kosėjimo ir čiaudėjimo etiketo; reguliariai vėdinti ir valyti patalpas; reguliariai plauti rankas.
 - 100,0 proc. respondentų nurodė, kad didžiausią riziką užsikrėsti tuberkulioze turi asmenys, turėję artimą sąlytį su sergančiuoju atvira plaučių TB; 96,0 proc. – asmenys, infekuoti žmogaus imunodeficito virusu; 96,0 proc. – asmenys, turintys priklausomybių; 100,0 proc. – vaikai; 72,0 proc. – imigrantai iš šalių, kuriose didelis sergamumas TB.
 - Visos apklausos darbuotojos žino, kad tikrintis dėl tuberkuliozės privalo asmenys, kurie dirba maisto gamyboje bei vaikų mokymo ir auklėjimo srityse, 96,0 proc. apklaustųjų nurodė, jog dėl tuberkuliozės turi tikrintis dirbantys sveikatos priežiūros srityje, o 92,0 proc. – paslaugų teikimo gyventojams srityje.
 - 60,0 proc. respondentų teisingai mano, jog tuberkuliozė yra išgydoma.
 - Apklausos duomenys parodė, jog 80,0 proc. apklaustųjų darbuotojų mano, kad šie organizmo sutrikimai yra plaučių tuberkuliozės simptomai – kosulys, trunkantis 3 ar daugiau savaičių; kosėjimas su skrepliais ar su krauju; silpnumas ar nuovargis; svorio kitimas; apetito nebuvimas; šaltkrėtys; karščiavimas; prakaitavimas naktį; skausmas krūtinėje.
 - 96,0 proc. apklaustųjų nurodė, jog per 6 mėnesius vartojant vaistus žūva tuberkuliozės bakterijos.

- 96,0 proc. apklaustųjų žinojo šias profilaktines priemones nuo tuberkuliozės – skiepai, asmeninė sergančiųjų higiena, prevencijos ir saugumo priemonės sąlytį su ligoniu turėjusiems asmenims, rekomendacijų laikymasis keliautojams ir patalpų vėdinimas ir ventiliacija.

- 100,0 % apklaustųjų moterų žino, kad naujagimiai skiepijami 2-3 dienos po gimimo.

- Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad 80,0 proc. apklaustųjų teisingai atsakė, jog nuo 2012 metų tuberkuliozės ligotumas Akmenės rajono savivaldybėje vis didėja.

- Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad 60,0 proc. apklaustųjų žino, kokie yra užsikrėtusių, tačiau nesergančių tuberkulioze požymiai yra tokie – nėra jokių požymių, normaliai jaučiamasi, negalima užkrėsti TB kitus žmones, dažniausiai būna teigiamas odos testas, normali krūtinės rentgeno nuotrauka ir skreplių tyrimas.

Tačiau Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro specialistams nuolat reikalinga informuoti, mokyti Akmenės rajono savivaldybės gyventojus apie tuberkuliozę.

Siekiant mažinti Akmenės rajono savivaldybėje sergamumą tuberkulioze rekomenduojama:

- didinti gyventojų informuotumą sveikatos tematika rengiant specialią dalomąją medžiagą pagal gyventojų amžiaus grupes ir poreikius, skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti Biuro organizuojamose sveikatinimo veiklose;

- gerinti gyventojų sveikatos raštingumą, vykdyti visuomenės švietimą per vietines informavimo priemones, teikiant mokslu pagrįstą informaciją apie sveikos gyvensenos principus, įgūdžių ugdymą ir ligų profilaktiką;

- skatinti rajono gyventojus reguliariai tikrintis sveikatą.